

fries leerhuis

50jaar

Olterterperkring

1963 - 2013

fries leerhuis

50jaar

Olterterperkring

Voorwoord

Sinds 1963 wil het Fries Leerhuis 'Olterterperkring' een ontmoetingsplaats zijn voor mensen die geïnteresseerd zijn in actuele theologische, politieke en culturele vraagstukken en die in het licht willen plaatsen van bijbels denken. Een leerhuis dat in zijn aanbod is uitgegroeid van lezingen tot synagogepad.

In deze jubileumuitgave vindt u een impressie van wat er leeft in het leerhuis: gedachten en opvattingen over het 'leren' in het leerhuis, leerstof uit het leerhuis en stemmen uit het leerhuis.

In het eerste en tweede hoofdstuk wordt het Fries Leerhuis tentoongesteld in al zijn facetten: uitgangspunten, deelnemers, programma-aanbod, blik op de toekomst.

In hoofdstuk III is ds. Kleijs Kroon aan het woord. Hij was lange tijd hoofd en het hart van de Olterterperkring. Uit zijn prekenbundel over de Hebreeënbrieff is een selectie gemaakt: zijn parels.

Van de lezingen in de cursussen A en B zijn vele jaren verslagen gemaakt. Hieruit is een selectie gemaakt, om een indruk te krijgen van wat er zoal aan de orde is geweest. U vindt deze in hoofdstuk IV.

Tot slot zijn in hoofdstuk V cursusleiders en deelnemers aan het woord.

Als toegift is een DVD bijgesloten, waarop impressies uit meer dan 15 jaar synagogepad te zien zijn. Om een indruk te geven van de toegevoegde waarde van het 'leerhuis op wielen'.

Wij mogen aan de hand van deze stemmen uit het leerhuis zeggen dat 'lernen' in het Fries Leerhuis 'Olterterperkring' zijn plaats heeft weten te vinden in 'levenslang leren'.

Aan de samenstelling van deze brochure hebben meegewerkt:

Piet Brongers
Gerda Schraa-Offreins
Dini Stavenga-van der Waals
Jan Roest
Wiebe Veenstra
Piet Wouda

Inhoud

- I Leerschool voor het geweten 7
- II Vijftig jaar ... moment voor bezinning en vooruitblik 8
- III Parels aan de Kroon 11
- IV Citaten 50 jaar Fries Leerhuis 'Olterterperkring' 18
- V Stemmen uit het leerhuis
 - Cursus: 'Rosenzweig' 25
 - Joodse literatuur 27
 - Cursus A en B 30
- VI Terugblik 33
- Programma Jubileumbijeenkomst 3 november 2013 34

Illustratie van Lex Metz in het blad
'Bekirbenoe', maandbericht van het
Leerhuis 'Tenach en Evangelie',
opgericht in 1957 te Amsterdam

*'De meest intieme vraag die het joodse volk
aan de Allerhoogste stelde bij de 'wateren
van ruzie' was: "Is G'd bekirbenoe, in ons
midden, of niet?" Bekirbenoe, daar gaat het
in essentie om...'*

Rabbi Soetendorp in: Trouw, 26 maart 1997

I Leerschool voor het geweten

Kort voor de Tweede Wereldoorlog hield de reformatorische theoloog K.H. Miskotte (1894-1976) een pleidooi voor een hernieuwde studie van de Joodse Schrift, het boek waarmee christenen sinds eeuwen uiterst eigenzinnig, dat wil zeggen zonder recht te doen aan het door en door Joodse karakter ervan, waren omgesprongen. In een Bijbelcursus, gegeven in 1941, leerde hij het bijbelse taaleigen te spellen. De cursus werd na de oorlog in boekvorm gepubliceerd onder de titel *Bijbels ABC* en beleefde sindsdien herdruk na herdruk. Miskotte noteerde dat het ons vooral moet gaan om ‘de Thora, om de deugden, om de daden, om de geboden Gods. Welke God? Deze, die de God Israëls is, die uit de volken zich een nieuw volk geheiligt heeft. Wij verlangen allerminst een “omheining der wet”, maar wij meenen te zien, dat nu nodig is, gelijk bij Israël in de verstrooiing, het beth hamidrasch, het leerhuis.’¹ Naderhand zal Miskotte deze noodzaak nog vaak onderstrepen, vooral in zijn onbetwiste meesterwerk *Als de goden zwijgen* uit 1956. Daarin stelt hij dat het leerhuis ‘een zinvol ondernemen is, een bewarende en verlichtende werking heeft, een functie tot reiniging van voorstellingen en begrippen...’²

Na de Tweede Wereldoorlog, dus na de verschrikkingen van de Shoah, kwam er geleidelijk aan onder christenen een proces van bewustwording op gang. Er ontstond een toenemende aandacht voor het Jodendom, voor de Joodse oorsprong van het christendom en voor de eigen zeggingskracht van de Hebreeuwse Bijbel. Leerhuizen hebben wezenlijk bijgedragen aan de ‘reiniging van voorstellingen en begrippen’. De Olterterperkring is zo’n leerhuis, reeds vijftig jaar lang. Voor mensen in Friesland, delen van Groningen en Overijssel is de Olterterperkring een vertrouwde pleisterplaats geworden, niet minder dan een ‘leerschool voor het geweten’, om met G.H. (Bert) ter Schegget te spreken – jarenlang vast docent in Beetsterzwaag.

Het christendom in Europa is op de terugtocht. De leegstroom van kerken gaat onverminderd voort. Van het christendom in Europa gaat geen werfkracht meer uit. Zoals het christendom zich heeft ontwikkeld, ook in relatie tot Joden en het Jodendom – moest het zo en kon het niet anders, is er geen andere potentie in de beweging die door Petrus en Paulus en anderen is ontketend? En is blijvende oriëntatie op tradities van levend Joods geloof niet een voorwaarde om te komen tot een verdere ‘reiniging van voorstellingen en begrippen’? Genoeg leerstof voor nog jaren Olterterperkring.

Alex van Heusden.

¹ K.H. Miskotte, *Bijbels ABC*, p. 180.

² K.H. Miskotte, *Als de goden zwijgen*, p. 57.

II Vijftig jaar... moment voor bezinning en vooruitblik

‘... tot reiniging van voorstellingen en begrippen...’

Als je op een cursusavond van de Olterterperkring de schare overziet, de mensen die van heinde en ver vaak naar Beetsterzwaag zijn afgereisd, dan kun je je afvragen wat ze daar eigenlijk zoeken. Natuurlijk, er zijn er die blij zijn de bekende gezichten weer te zien. Men kent elkaar van voorgaande jaren, er zijn collega's uit het onderwijs of de deelnemers kwamen elkaar ooit tegen binnen kerkelijke of politieke kaders.

Maar toch is het sociale aspect duidelijk niet het belangrijkste. Uit de houding van de deelnemers spreekt veeleer de individuele behoefte om inzicht te krijgen in wat Tenach en Evangelie ons los van allerlei christelijke aanslibbels willen zeggen en wat daarvan voor ons maatschappelijke en persoonlijke leven de betekenis is.

Het gaat in het Fries Leerhuis Olterterperkring om 'leren': het 'geleerd' worden door en het samen in het gesprek gaan met het joodse en christelijke gedachtegoed door de eeuwen heen. Met als beoogd resultaat: '...reiniging van voorstellingen en begrippen...'

Heel wat Olterterperkring deelnemers hebben een christelijke achtergrond en zeker is een aantal actief in de eigen kerkelijke gemeente, maar in het Leerhuis zoeken en vinden ze de diepgang en de verbreding die ze in de kerkdienst op zondag vaak missen. Dat is natuurlijk al gegeven met het feit, dat we ons op de maandagavonden twee uur lang kunnen wijden aan een specifiek thema, dat dan ook nog eens wordt ingeleid door een uitgelezen en ter zake kundig theoloog. Bovendien is er in principe totale vrijheid zowel bij de inleider als bij de toehoorders om te zeggen wat men vindt. Er zijn geen kerkelijke kaders, die de deelnemers inperken of dogmatische meetlatten, waarlangs men wordt beoordeeld. Er is een vrije uitwisseling van gedachten en inzichten.

Terugkijkend op 50 jaar geschiedenis van de Olterterperkring kunnen we vaststellen, dat het Fries Leerhuis gegroeid is, zowel in omvang van activiteiten als in aantal deelnemers. Op dit ogenblik zijn er meer dan driehonderd deelnemers en worden er 6 verschillende cursussen gegeven, voortgekomen uit de aandacht voor de verschillende aspecten van het 'leren'.

Centrale cursussen zijn de cursussen A en B, die gemiddeld respectievelijk 100 en 80 deelnemers tellen. Steeds probeert de programmacommissie cursus A een thematisch karakter te geven, waarbij vanuit de traditie van de Schriften van Oude en Nieuwe Testament een brug wordt geslagen naar de actualiteit, terwijl cursus B zich meer richt op Bijbel-exegese. Doorgaans is de interesse voor cursus A net iets groter dan die voor de B cursus. Het 'leren' vindt dan vooral plaats na de pauze in het gesprek tussen inleider en deelnemers. Het kan er heel levendig toegaan, maar er zijn ook avonden waarop de discussie moeizamer op gang komt, wellicht omdat het vele van vóór de pauze eerst moet bezinken of omdat niet ieder in een zaal vol mensen het aandurft om de discussie aan te gaan.

Bij **cursus D** wordt dieper ingegaan op bepaalde theologische of ethische thema's, zoals bijvoorbeeld rond Rosenzweig, Bonhoeffer of Buber. De cursus vindt plaats op een serie ochtenden en telt ongeveer 40 deelnemers. Hier is door de kleinere setting meer sprake van het echte 'leren'. Er is meer ruimte voor gesprek en persoonlijke inbreng.

Cursus C richt zich op de bespreking van joodse literatuur om na te gaan wat er van de invloed van het joodse denken in cultuur en samenleving terug te vinden is. Is er onderscheid met niet-joodse literatuur, is er sprake van een toegevoegde waarde voor ons denken? Na een aanvankelijke groei tot 60 deelnemers, zijn er nu gemiddeld 25. De vraag is wel of de cursus in de toekomst genoeg deelnemers heeft om hem te kunnen blijven organiseren.

Cursus E bestaat uit themadagen, gemiddeld één per twee jaar. De themadag richt zich vaak op een persoon of een specifieke gelegenheid. De lengte van een dag maakt het mogelijk om meerdere inleidingen naast elkaar te zetten en intensiever betrokken te zijn bij een thema en bij elkaar. Het aantal deelnemers varieert daarbij van 40 tot 80.

Cursus F richt zich heel letterlijk op het in contact komen met de geschiedenis van het joodse volk middels een reis naar plaatsen van bijzondere betekenis, niet alleen voor het verstaan van de joodse traditie, maar vervolgens ook van wat het joodse volk de eeuwen door in Europa is overkomen. Een bijzonder aspect is het 'leren' in de vorm van korte lezingen door de deelnemers onderweg in de bus, die zo een 'leerhuis op wielen' wordt. Begonnen als eendaagse tocht naar synagogen in Nederland is het de afgelopen jaren uitgegroeid tot een reis van meer dan 10 dagen. Het aantal deelnemers bleef de laatste jaren constant: ongeveer 25. De vraag doet zich voor of we steeds verder moeten of dat we door een wat kortere tocht meer mensen de gelegenheid moeten geven om mee te gaan. Vorig jaar kozen we voor het laatste, maar de vraag blijft of de reis meer iets is voor liefhebbers dan voor een breder publiek. Dat geldt ook voor de incidentele dagreizen naar actuele manifestaties als tententoonstellingen en bijzondere gelegenheden. Hoewel het niet eenvoudig is om na vijftig jaar vooruit te kijken en nieuwe lijnen uit te zetten, is het toch nodig om over de toekomst na te denken en vraagtekens te zetten bij de zo

vertrouwd geworden gang van zaken. Want er zijn vragen genoeg: Hoe kunnen we, waar de gemiddelde leeftijd van de deelnemers tamelijk hoog is, jongere mensen bij het Fries Leerhuis betrekken? En met welke thema's? Is de opzet van de leerhuisavonden niet te massaal met honderd mensen die naar één spreker luisteren? Hoe zit het met het echte 'lernen' in een dergelijk groot gezelschap? En wat de inhoud aangaat: Zijn we in ons afstemmen op wat er in politiek, cultuur en religie aan de orde is wel voldoende open en in beweging? Of focussen we in de praktijk te eenzijdig op begrippen en zienswijzen, die we uit de Bijbel kennen en die we maar eindeloos blijven herhalen?

Op zich zou je kunnen vaststellen, dat de betekenis van het Leerhuis vooral relevant is, als je de moeite neemt aandacht te geven aan je eigen traditie, de weg die je zelf gegaan bent en de weg die mensen gegaan zijn vóór jouw tijd, om opnieuw na te gaan hoe die weg gelopen is en waar eventueel zijwegen of doodlopende wegen zijn. Niet vanuit een verheerlijking van het joodse, maar om je eraan te schuren en te slijpen 'tot reiniging van voorstellingen en begrippen'.

De vraag doet zich voor, of dat dan wel aansluit bij hedendaagse ontwikkelingen, waarin het lijkt alsof aandacht voor de diepte vervangen is door oppervlakkiger denken, mede veroorzaakt door de invloed van sociale media en internet.

Zolang er mensen zijn, die geraakt of geïntrigeerd zijn door wat uit de Schriften naar voren komt, zolang is het de moeite waard om via cursussen het proces van 'lernen' te bevorderen, met het oog op de actuele theologische, politieke en culturele vragen waarvoor we staan. Maar dan wel met de vinger aan de pols, want het gaat om het hedendaags gesprek en niet om koestering van het verleden.

Wat we nodig hebben is de input van vandaag. Het zoeken naar mogelijkheden om tot gesprek te komen met jongeren en hun vragen en gedachten over centrale vragen van het leven en de samenleving.

Voor de toekomst van het Fries Leerhuis Olterterperkring kunnen kerkverlating, onverschilligheid en oppervlakkigheid een bedreiging vormen, maar tegelijkertijd liggen er voor het perspectief van het Leerhuis ook kansen voor mensen al dan niet van kerkelijke komaf, die over de vragen van leven en samenleven willen nadenken.

Het is de uitdaging voor het Leerhuis Olterterperkring om zonder te polariseren een ruimte te zijn, waarin oudere en jongere mensen worden genood om met hun eigen geschiedenis en overwegingen te stappen in de verhalen van Tenach en Evangelie om daardoor geïnspireerd hun weg te vinden in de complexe wereld van de 21^e eeuw.

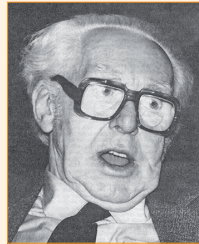
III

III Parels aan de Kroon

Inleiding

Toen wij besloten om in ons 50-jarig jubileum-overzicht 'parels' op te nemen uit onze cursussen, moesten wij vaststellen, dat over de eerste vijftien jaren van Ds. Kroon geen bandopnamen of verslagen waren opgenomen of gemaakt.

Met enkele inleidende 'parels' hebben we daarom gebruik gemaakt van de prekenbundel van Ds. Kroon, die in 1996 bewerkt en ingeleid is door Prof. G.H. ter Schegget. Veel 'parels' uit deze preken zullen ongetwijfeld geklonken hebben op de Achterwei van Olterterp. Kroon is onvergetelijk, omdat hij velen de bijbel heeft leren spellen. Zijn exegetische vondsten zijn nog vaak genoemd. Hij leerde ons het tweede (nieuwe) testament te lezen door de bril van het eerste en van de joodse wijsheid. Bert ter Schegget heeft het gewaagd de preken over de Hebr. 11 en 12 te bewerken. Je beluistert in de tekst zowel de stem van Kroon als die van Ter Schegget.

'een goed duet in de hele geschiedenis van ons leerhuis...'

We hebben ons helaas wat de teksten van Ds. Kroon en Prof. ter Schegget betreft wel moeten beperken. We willen dat tenslotte doen met de opmerking in 'Messiaanse volharding': "Ik zou van allen die de schrijver noemt de verhalen kunnen vertellen. Dat voert te ver. Dat wil ik nu maar niet doen. Ik wil het hebben over die vele anderen die ook geloofd hebben. Het zijn er veel meer dan hij opgesomd heeft. Niet alleen de bijbelheiligen, om zo te zeggen, maar ook al die andere geloofshelden. Het zijn mensen als Allende, om een voorbeeld uit onze dagen te noemen. Natuurlijk heeft Allende zich vergist. Hij heeft teveel in de democratische mogelijkheden geloofd en heeft zijn basis onvoldoende verbreed. Hij zei steeds: Ik wil door overtuiging winnen."

Aan het eind van de jaren '30, hield Miskotte in Haarlem lezingen die min of meer ten grondslag hadden gelegen aan zijn dissertatie, "het wezen der Joodse Religie". De eerste lezing begon met het raadsel van de Jodenhaat. Ik ben daar toen twaalf keer naar toe gereisd; die lezingen hebben een onuitwisbare indruk op mij gemaakt. De nationaalsocialistische Jodenvervolgingen en het zionistische verzet daartegen deden mij inzien dat de bijbel het boek van Israël, een joods boek is.

Heel concreet werd de confrontatie met het joodse vraagstuk toen wij in Noordwijk te maken kregen met onderduikkwesties. Wij waren toen vooral betrokken bij het onderbrengen van joodse kinderen. Zelf hadden we er twee in huis. Later, in Amsterdam, kreeg ik ook nogal bemoeienis met illegalen die morele vragen hadden van dezelfde aard als waarmee ook Hannie Schaft zat. In die tijd werkte ik veel samen met Dr. J. Koopmans. Vele van onze preken kwamen via telefonische discussies tot stand. Soms ging het heel scherp. Er speelde bijvoorbeeld de vraag of je onder die omstandigheden joden moest dopen. Ik zei: nee, niet dopen, maar wel verklaren dat ze gedoopt zijn, met een vals doopbriefje en al. Koopmans vond dat eigenlijk niet geoorloofd, waarop ik zei: sinds wanneer is doopinkt heiliger dan de toonbroden? Daarmee verwees ik naar het verhaal uit 1 Sam. 21, waar David de broden uit het heiligdom meeneemt om ze op te eten.

1. Wat is geloof? (Hebr. 11:1-3)

Een hele reeks mensen uit het oude Testament wordt naar voren gehaald. Ze hebben allemaal 'door het geloof' dit of dat gedaan; ze waren door het geloof zus of zo. Dat ze geloofd hebben, hebben ze niet zelf gezegd.

In Hebr. 11 wordt eerst een soort definitie gegeven van wat geloof is. De gerechte leeft nu eenmaal uit geloof. Daar haalt hij zijn leven uit en daar blijft hij mee overeind.

Er is alleen maar geloof en ongeloof (dat is: geloof van niks). Door te geloven begrijpen dat er nog wat anders aan de hand is in de wereldgeschiedenis dan wat we voor ogen hebben.

2. Het geloof van Abel (Hebr. 11:4)

Het verhaal gaat over de mens: over de Man en zijn Broer voor Gods aangezicht. Niet over de eenling (het individu) en zijn eigendom, maar over de mens en zijn naaste, want hij is er niet alleen, maar met de ander samen.

Het verhaal moraliseert absoluut niet. Het vertelt eenvoudig hoe het in de wereld toegaat.

Het is voor moderne begrippen nauwelijks moord, eerder doodslag.

Kaïn was natuurlijk ook religieus, anders had hij geen offer gebracht. Hij begon er zelfs mee, het hoorde om zo te zeggen tot zijn eerstgeboorterecht. Toen deed Abel het ook en het enige was, volgens onze schrijver, dat hij geloofde. Daar zat het verschil.

3. Het geloof van Henoch (Hebr. 11:5,6)

De schrijver van de Hebreeënbrief is een toralezzer geweest (geen schrijver maar lezer). Hij lijkt op die rebbe, die zegt: 'God, de wereld, alles wacht eigenlijk op werkelijke openbaring, maar ik zie niets, ik denk: Waar is het voor? En ik kan niets zeggen. Dan doet hij de boekrol open en leest en dan zegt hij met tranen in de ogen: Goddank, het is gezegd, het is al een keer gezegd!'

4. Het geloof van Noach (Hebr. 11:7)

Noach was een tsaddik, dat wil zeggen een man zoals hij wezen moet. Een stoel kan je in het modern Hebreeuws ook tsaddik noemen, dat is dan een stoel waar je goed op zit en omdat hij goed gemaakt is. Een tsaddik is dus geen deugdenheld. Noach was volgens de rabbijnen een gerechte, een tsaddik. En dan staat er dat hij de wereld veroordeeld heeft. Stond hij dan te preken? Nee! Maar hij maakte een kist gereed, waarin hij met zijn misjpoche kon overleven. Door die daad heeft hij de wereld geoordeeld. Men brengt het woord zondvloed vaak in verband met 'zonde' en zegt: ja, de zonde was zeer groot! Dat is etymologisch onjuist, want 'sont' betekent groot: een sontvloed is een grote watervloed. Zulke verhalen zijn niet bijzonder voor de bijbel. Je vindt ze overal en ze zijn ouder dan het bijbels verhaal. Alleen de bijbel geeft een hervertelling.

5. Het geloof van Abraham (Hebr. 11:8-10)

Het leven van Abraham heeft meer weg van die moderne beelden van Zadkine, vol gaten en holten, dan van die prachtige gave Griekse beelden. Je kunt er met een kogel doorheen schieten. En dan lijkt het of je niets raakt. Zo leeg en hol voelen de mensen zich ook bij tijden. Ze weten niet hoe het allemaal zo gekomen is en begrijpen ook niet hoe ze toch weer leven en het zelfs goed hebben en waar ze het aan verdiend hebben. Maar dat ze het leven hebben en het ook willen dat is zeker. Zo leefde ook Abraham van de hand in de tand, van de dag in de nacht en ... toch de dag tegemoet. De schrijver ziet in het volgende vers Abraham, Izaäk en Jacob alle drie tezamen voor zich. Hij rekende er niet mee dat Abraham al gestorven was voordat Jacob geboren werd. Hij vat hen als een drieëenheid samen. Als men Jezus naar de verrijzenis vraagt, zegt Hij: Er staat toch, Ik ben de God van Abraham, Izaäk en Jacob, Hij is niet een God van doden, maar van levenden; voor Hem leven zij allen. Zo was het ook voor de schrijver. Abraham, Izaäk en Jacob gingen hem voor, ze zijn zijn voorgangers. Niet: 'Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst' (Baldur von Schirach), want dat is nog maar de vraag. Het is beter je voorgeslacht voor je te houden en te zeggen: Zij hebben bressen geslagen.

6. Het geloof van Sara (Hebr. 11:11,12)

Hoe moeten we nu zulke verhalen lezen? Laten we daarvoor in de leer gaan bij de schrijver. Hij zegt: Omdat hij die het beloofd had, trouw geacht werd daarom zijn er uit één, en wel uit een verstorvene, voortgekomen als sterren van de hemel in menigte. En dan komt de

volgende zin: In overeenstemming met het geloof zijn die allemaal gestorven zonder de belofte in handen gekregen te hebben, hebben ze alleen maar uit de verte gezien en begroet; zo zijn ze gestorven. Er staat eigenlijk: ze waren het ermee eens dat ze vreemdelingen en bijwoners op aarde waren. En dat ziet die man, die schrijver, als geloof. De durf en de kracht om vreemdeling te zijn, daar gaat het om.

Misschien zeg je aan het eind van je leven even verwonderd als Paulus: Ik heb het geloof behouden. Je bent het ondanks alles niet kwijtgeraakt. Al de verleidingen heb je doorstaan, maar je bent niet cynisch geworden. God heeft geen behagen in het gemis: Hij vindt het niet mooi en prachtig dat wij in ontbering leven. Wel heeft Hij welgevallen aan het gemis. Hij woont juist bij de mensen die niet hebben wat ze moeten hebben, mensen die het noodzakelijke missen. Hij heeft welgevallen aan mensen wier leven ledig is. De volheid van de tijd doet Hij wedervaren, als aan onze moeder Sara, Jeruzalem, de bruid. En wie een van deze mensen die honger hebben of dorst, die vreemdeling zijn of gevangen, naakt of ziek, helpt, die heeft het de Mensenzoon gedaan, want het zijn zijn broers en zusters. Daarvoor is het niet nodig kinderen te krijgen.

7. Het geloof van Abrahams zaad (Hebr. 11:13-16)

De schrijver wil met zijn brief zijn gemeente in aanvechtingen sterken. Dat wordt meteen al duidelijk in het begin van de brief, waar hij het over engelen heeft. Toen waren er ook al mensen die zeiden: We zijn maar mensen. Maar! Nee, niet máár mensen; integendeel, we mogen er trots op zijn, want over engelen erbarmt God zich niet, Hij trekt zich hun lot niet aan. Niet aan engelen heeft Hij de 'oikumenenè melousa', de 'olam haba', de bewoonde wereld ter beschikking gesteld, maar aan de mens. Dan haalt hij psalm 8 aan:

*Wat is de mens dat Gij zijner gedenkt,
De zoon des mensen, dat Ge hem bezoekt?*

...

*Gij hebt hem weinig minder gemaakt dan de engelen,
Met heerlijkheid en eer hebt Ge hem gekroond
En Gij hebt hem gesteld over de werken uwer handen,
Alle dingen hebt Ge onder zijn voeten gelegd.*

We merken niet zo heel veel van die hoge positie van de mens.
De lofprijzing lijkt een beetje misplaatst of tenminste voorbarig.

De eerste christenen (ze noemden zichzelf zo niet: het werd van ze gezegd) zeiden: Weet je van wie we afstammen? Nou, niet van engelen! Maar van Abraham, we zijn zaad van Abraham. Ze bedoelden dat niet biologisch. Iemand als Paulus heeft er op gestaan dat je

‘zaad’ anders, veel wijder moest opvatten. Door het geloof was je een zoon en dochter van Abraham en Sara. Het woord ‘zaad’ is een kwalitatieve term geworden (zonder lidwoord). De God van Israël is niet een God die op een troon aan het pralen is, maar Hij is een mens-god. Hij is een God die mens wordt! Dat is Hij liever dan God. En: zo is Hij God! Hij is een zaad-van-Abraham-God.

8. Het geloofsoffer van Abraham (Hebr. 11:17-19)

In Søren Kierkegaards boek ‘Vrees en Beven’ gaat het over het geloofsoffer van Abraham. Hij legt daar de geschiedenis op velerlei manieren uit. In de eerste versie zegt Abraham tegen Izaäk: ‘Denk je dat ik je vader ben? Ik ben een afgodsdienaar. Denk je dat dit Gods bevel is? Nee, het is mijn plezier.’ Izaäk roept dan in angst tot God: ‘Ik heb geen vader, wees Gij mijn vader!’. In de tweede versie gaat Abraham met neergeslagen ogen en ziet op de berg de ram, die hij in Izaäks plaats offert, maar zijn oog wordt donker en de vreugde is voor-good weg. In de derde versie belijdt Abraham zijn zonde, dat hij Izaäk had willen offeren. Hij vraagt zich af, of God hem kan vergeven dat hij Izaäk niet genoeg heeft liefgehad. In de vierde versie verliest Izaäk het geloof omdat hij ziet hoe zijns vaders linkerhand zich tot vuist balt als hij het mes trekt. Het zijn allemaal pogingen iets van het verschrikkelijke verhaal te begrijpen. Niemand was zo groot als Abraham, wie is in staat hem te begrijpen? Dat is de verzuchting van de man die geen exegeet was, volgens Kierkegaard, maar is het ook niet zijn eigen verzuchting?

9. Het geloof van Izaäk (Hebr. 11:20)

Misschien was Abraham een ridder van de droevige figuur, een beetje een Don Quijote, Izaäk is echter een figuur die het lachen losmaakt. Zijn naam betekent ook: men lacht! Toen zijn geboorte werd aangekondigd had zijn vader gelachen: ik, zo’n oude vent zal nog ... en zijn moeder: ik, zal ik oude vrouw nog wellust hebben, zal Sara nog een zoontje zogen? De naam Jitzchak betekent eigenlijk iets tussen lachen en huilen in.

Wat was bijvoorbeeld de zin van Izaäks leven? Dat hij geloofd heeft met het oog op de toekomstige dingen, is het antwoord van de Hebreeënbrief. De toekomstige dingen dat is niet een toekomst elders. Daarom is de NBG-vertaling ook te burgerlijk, als zij zegt dat Izaäk geloofde voor de toekomst. Het gaat erom dat hij niet in de vingers had wat hij hoopte te zien. De gerechtigheid van God en de zin van het leven die liggen niet ergens anders in, maar liggen diep verborgen in het menselijk bestaan.

Izaäk is een tussenfiguur. De hele zin van het leven was, dat hij op een haartje na dood was geweest, als Abraham niet nog net op tijd overwogen had, dat God bij machte was hem uit de dood terug te geven, en waarachtig: hij heeft hem als het ware daaruit teruggekregen. Hij is ontsnapt aan het voor-aziatische geloof, dat je het alledierbaarste, je eerstgeborene aan de godheid moet offeren. En sindsdien leeft hij als een overlevende.

10. Het geloof van Jacob (Hebr. 11:21,22)

Hij boog zich neer op het uiteinde van zijn stok. Dat staat niet in het Hebreeuws, maar in de Griekse vertaling van Tenach. Het zal niet de bedoeling van het Hebreeuws zijn, maar het is niet onbegrijpelijk. Men las die taal zonder vocalen en als je het woord 'mitta' (bed) anders uitspreekt, namelijk als 'matte', betekent het: 'stok'. Men heeft zich daarbij de oude Jacob goed voorgesteld: hij was stokoud, hij kon geen steek meer zien en hij beefde over al zijn leden. Aan het einde van zijn lange leven wil die kleine, gebogen Jacob bij zijn vaderen, Abraham en Izaäk liggen. Ze brengen hem er helemaal heen, bijna op bevel van de Farao, in ieder geval met zijn goedvinden. De Egyptenaren verbazen zich zeer over de diepe rouw om die man. Wat voor een man was die Jacob? Ja, wie is eigenlijk Jacob?

Die stok, daarop leunde volgens de Hebreeënbrief Jacob voor zijn sterven. Hij gaat de zonen van Jozef zegenen. Hij doet dat met gekruiste handen: de jongere rechts en de oudere links. Hij was zelf ook de jongere geweest en had het eigenlijk nooit ingehaald: voor een dubbeltje geboren word je nooit een kwartje. Hij neigde zich voorover naar het hoofdeinde van zijn bed, 'nee' zegt de Septuagint: op zijn stok. Zo zit er toch meer beweging in. Hij brengt zo prachtig in beeld dat de mens vlees en bloed, stof en as, gras en bloem is ... Hij is indrukwekkend, niet in de zin van imponerend, maar in de zin van aandoenlijk.

11. Het geloof van Jozef (Hebr. 11:22)

Gaat de stervende naar de hemel of niet. Dat hangt samen met een onbijbelse gedachte: De mens heeft een ziel of geest, het hogere deel, dat onsterfelijk is, en dat als hij sterft ten hemel (de plaats waar het vandaan komt) vaart. Zo is in het algemeen onze denktrant, eigenlijk altijd nog Grieks. De geest is het hogere en daarbij horen de ideeën, de idealen, de waarden en de (eeuwige) beginselen. De geest is dan ook van goddelijke oorsprong, veel meer dan het lichaam. Want hoe lager je komt hoe materiëler het wordt, hoe banaler, hoe dierlijker. Je moet dus ook met je hoofd, met je geest denken, en vooral niet met je hart en je ingewanden.

Zo is het in de Schrift niet. Daar is het leven een weg, die je gaat, die je opgaat. Dat opgaan doe je niet in een ideale, maar naar het land der verwachting, een land waar je naar toe wil, waar je naar verlangt. En dat land ligt niet elders of in het hiernamaals. Nee, het ligt misschien wel hoger, maar hier op aarde. Naar dat land ga je op.

'Door het geloof' betekent voor de Hebreeënbrieffschrijver, dat je niet gelooft in wat bestaat, maar in wat komt, wat komen moet; het geloof is immers een vaste grond van dingen die je hoopt en een bewijs van zaken die je – nog – niet ziet. Door dat geloof heeft Jozef, zijn leven ten einde gebracht hebbende, 'gememoreerd' ... Wat heeft hij gememoreerd, wat heeft hij in herinnering geroepen? Iets dat nog niet gebeurd was, maar dat gebeuren moest. Hij heeft opmerkzaam gemaakt op de exodus van de kinderen van Israël. Die moest wat hem betreft gebeuren! Dat valt natuurlijk slecht. Want ze hebben het goed, hun natje en hun droogje. En de tweede man van het koninkrijk is Jozef, een jood. Waar vind je dat? Hij

heeft het bovendien prachtig gedaan. Hij heeft alles aan Farao toegespeeld, maar niet om hem en zijn kliek rijker te maken, maar om het volk te voeden. Hij heeft kans gezien een groot volk in leven te houden. Wat exodus? Onnodig?

Misschien is dit wel het geloof dat van ons gevraagd en verwacht wordt. In deze dagen waarin we bepaald geen uittocht beogen, maar stabilisering en harmonie (dat noemen we verzoening, maar is het niet, want het kost geen moeite, geen bloed).

Misschien zeggen we wel: Maar wat wil je anders, Jozef kon toch ook niet anders? Zeker, maar Jozef was niet aangepast! Hij was anders. En dat moet bij ons een keer blijken, ooit. Dat we niet alleen maar zeggen: politiek is de kunst van het mogelijke, maar ook: hopen doe je op het onmogelijke. Jezus zegt dat ook.

12. Het geloof van Mozes I

(Hebr. 11: 23-26)

Versmaadheid hebben joden en christenen in de oude tijd zeker geleden. De grens tussen die beide was toen nog vaag. Een polemist als Celsus schreef: 'Wat hebben die lui eigenlijk voor een heer en meester. Zo'n man die uit dat verwaande volkje is voortgekomen, dat zich verbeeldt een bondgenootschap met God te hebben, alsof God zich zou bemoeien met zulke kikkers in de modder.' Vreemde lieden die christenen, even vreemd of nog vreemder dan de joden. Ze deden vaak nog meer dan waar de joden zich toe verplicht hadden: Kinderen die te vondeling gelegd waren oprapen en verzorgen. Dat kwam veel voor, want er waren massa's kinderen ongewenst. Zij werden te vondeling gelegd op zijn gunstigst, vaak ook in de Tiber geworpen of in de kloaka (het riool) geschoven. Dat men zich hier over hen bekommerde vond men maar raar. Zo stonden joden en christenen toen in een kwade reuk. De joden weigerden te werken op de sabbat, ook de slaven! Tacitus zegt: 'Dat niets doen is de joden zo goed bevallen dat ze af en toe een heel jaar niet werken'. Het lijkt op het bij ons gangbare verwijt: Misbruik van sociale voorzieningen. In elk geval: verachting en versmading!

Alle wijsheid van Egypte, waarin hij onderwezen was, alle genietingen van rijkdom, die hij genoten had, alle technologie, die hem ten dienste stond, heeft hij versmaad en hij heeft gekozen voor de ver-smaadheid van zijn volk. De versmaadheid van de Messias, noemt de Hebreënbrief dat. Maar hij heeft Jezus toch niet gekend? Nee, maar Jezus hem wel. Jezus heeft gedacht – en dat wil de brief zeggen -: Hij is mijn voorloper. Hij lijkt ook daarin op Jezus, dat hij wordt overvallen door God. Het is een griezelig, een heel oud magisch, mythisch verhaal. Dezelfde God die hem geroepen had valt hem aan en wilde hem doden. Zippora besneed haar zoon en noemde hem bloedbruidegom. Daarmee is de aanval afgeveerd. Waarom vertelt Exodus dit griezelige verhaal, dit misschien wel heidense verhaal? Omdat Mozes niet alleen als een uit het water geredde, maar ook uit de dood geredde naar Egypte moet. Hoe kan iemand de smaad van de Messias dragen, als hij niet door God is overvallen? Het is geen hallelujah-geloof! Er zijn mensen die aan God lijden en onder God zuchten, mensen die zich door Hem overvallen voelen ... en zo een is ook Mozes.

IV

IV Citaten 50 jaar leerhuis OTK

In de loop van 50 jaar leerhuis OTK zijn meer dan 400 inleidingen gehouden, voorwaar een heel respectabel aantal. Nergens in Nederland bestaat zo'n lange leerhuistraditie. Vanaf 1990-1991 werden de inleidingen in brochurevorm vastgelegd, Een heel scala van thema's is in de afgelopen jaren de revue gepasseerd. In het kader van deze bijdrage kunnen we u slechts een kleine selectie bieden.

De eerste citaten die we u willen voorleggen hebben betrekking op de verhalen van de Tora, die in onze leerhuisavonden uiteraard een centrale plaats innemen.

De Tora

- 1 Twee midrasjim staan aan de bron van ons bewustzijn als joodse gemeenschap over ons zelf. De eerste midrasj vertelt: Waarom eigenlijk wilde God de Tora aan mensen geven? Aan engelen kan de Tora niet gegeven worden, want wezens, die perfect zijn en geen fouten maken, kunnen de Tora niet volvoeren. De Tora is geschreven voor mensen die met vallen en opstaan zelfstandig moeten leren lopen. Een andere midrasj voegt er aan toe: God gaat met de mens om als een vader met een kind. Het kind zal nooit leren lopen wanneer je het steeds opvangt als het struikelend valt. De ouder moet zich als het ware dwingen om op afstand te zijn, het huilen wel te horen, maar niet in te grijpen. Pijnlijk langzaam zal het kind leren lopen. De mensen-geschiedenis lijkt daarop! (A. Soetendorp, 1994 - 1995)

- 2 Het bijbels antwoord van Tenach en van het Evangelie is ook, dat je in mensen kunt geloven vanuit het verbond, dat met God gesloten is. Vanuit de roepstem van God in zijn Tora, vanuit de vereniging van God met het menselijk leven in Christus, en dan is er een theologie, die midden in het nihilisme staat, die weet, dat het totaal verspeeld is en dat alle theologische constructies verleden tijd zijn, maar die theologie kent het verhaal van Tenach en Evangelie en vertelt het verhaal na, die verhalen die naar meer smaken en die op de één of andere manier getuigen van de andere mogelijkheid. Dat is het enige wat we hebben, dat verhaal, de enige echte theologie is de theologie die dat verhaal vertelt. (G.H. ter Schegget, 1985 - 1986)
- 3 De Tora is een verhaal met een gecompliceerde plot. Er zit om zo te zeggen een theologisch probleem in dit verhaal. Immers, de hoofdrolspelers zijn hun zoektocht naar land niet

begonnen vanuit een eigen impuls. Ze zijn op weg gegaan omdat ze verward raakten in een gesprek met een zekere God, een God die hen roept om zijn volk te zijn en die er voor kiest om hun God te zijn en die door alles heen aan die keus trouw blijft. Het intrigerende van dit verhaal is, dat de mensen weliswaar bestemd zijn om in vrijheid hun beslissingen te nemen en verantwoordelijk te handelen. Maar om dat te kunnen doen, moeten ze voortdurend worden geconfronteerd met die zekere God die hen daarop aanspreekt. Het gesprek dat deze God met hen voert, bepaalt hen iedere keer opnieuw bij hun existentiële en ethische bestemming als mens en als gemeenschap. Dat werkt verhelderend, maar het kan ook verstorend en ontregelend werken. Er laaien grote emoties op, want leven en dood staan op het spel. Het gaat er bepaald niet zachtzinnig toe en het krijgt al snel het karakter van een conflict. Wie erop gaat letten, merkt dat het hele verhaal zich laat verstaan als het verslag van een indringend, pijnlijk en onthullend gesprek dat deze God met de mensen voert, Maar dan wel een gesprek waarbij het niet alleen bij woorden blijft. Het is communicatie met handen en voeten. Zelfs de hele geschapen werkelijkheid wordt erbij betrokken. God zet zich zelf met alle macht in om de mensen te helpen, zodat ze samen kunnen leven op het land dat hij hen geven zal. Maar God verzet zich hardhandig tegen pogingen om de samenleving te verzieken.

De bedoeling is dat de mensen op hun beurt elkaar helpen en zich door elkaar laten helpen om samen te leven in een sfeer van vertrouwen, in rechtvaardige verhoudingen, in vrijheid en vrede. Dit voortgaande gesprek van God met de mensen maakt het verhaal tot een leerzame reeks boeken, waardoor het dan ook de titel Tora gekregen heeft, Wet, of beter: Onderricht. Daardoor wordt duidelijk, dat de lezers niet alleen worden uitgenodigd om te 'zien' waar het in het verhaal om gaat, maar ook om het verhaal te gaan volgen als onderricht. Ze krijgen het recht om toehoorders te worden van dit bijzondere onderwijs. Ze worden van kijkers zieners, nu ook hoorders van de tekst. Zo verandert gaandeweg voor de argeloze lezer het verhaal in een leerboek, waarin ze te maken krijgen met het 'Hoor Israël...'. In plaats van een simpele verhaallijn met een ingewikkeld plot, moeten we gaan letten op de leerroute. Na het kijken en het zien, komt het nu aan op het horen. (M. den Dulk, 2010 - 2011)

- 4 Hebben we in de bijbel te maken met wat wel **'het grote verhaal'** wordt genoemd? Daarop moeten we niet al te vanzelfsprekend ja zeggen. We zeggen er wel ja op, maar behoedzaam. Het vormt geen hermetisch systeem, een afgesloten en in zichzelf besloten eenheid. Het is open naar alle kanten. De verwijzingen van bijbelschrijvers naar elkaar en naar andere verhalen is eerder speels dan slaafs. Er wordt getoverd met taal, er wordt vreugde beleefd, niet alleen aan wat er geschreven staat, maar ook aan hoe het geschreven wordt. Deze bijbel en de erin opgenomen geschriften, dit geheel en de delen, daar doen we het mee. Dit is ons gegeven als speelruimte om in goed samenspel één groot concert te geven, met vele gevarieerde muziekjes. Om daaruit gaandeweg te ontdekken wat wij moeten met ons leven, deze wereld, de mensen om ons heen. (A.P.J. van Ligten, 2011 - 2012)

De volgende citaten bieden kanttekeningen bij het lezen en verstaan van de Bijbelse verhalen, in het bijzonder bij de verhouding O.T. en N.T.

Oude Testament en Nieuwe Testament

- 5 Thuis zijn in de Bijbelse verhalen betekent: zich voortdurend bewust zijn van hun vreemdheid. Vanwege:
- oud-oosterse omgeving en vertelkunst
 - Israël, de eersteling onder de volken
 - De Naam (Ex. 3 'Ik zal er zijn zoals Ik er zal zijn').
 - Bijbelse verhalen zijn historisch niet vast te leggen; zij wijzen boven zichzelf uit naar een historisch 'tegoed'.
 - Hermeneutisch betekent dit: zij kunnen niet op één bepaalde betekenis worden vastgelegd. Deze stelling impliceert een afwijzing van zowel alle vormen van fundamentalisme, als ook van aanpassing aan het zelfverstaan (bijvoorbeeld van de moderne of postmoderne mens).
 - De grondvorm van bijbelinterpretatie is het gesprek (commentaar, dispuut); deze vorm wordt niet pas in de latere traditie, maar in de bijbelse geschriften zelf al beoefend. Voorbeelden:
 - Bubers 'Verdeutschung' als commentaar
 - De vier godsbeelden in Job
 - Lukas die de stuntelige stijl van Marcus corrigeert
 - Rechtvaardiging uit het geloof (Paulus) tegenover rechtvaardiging uit de werken (Jacobus).

Interculturele bijbellezing kan een (in)spannende oefening zijn om

- a. de (heilzame) vreemdheid van bijbelse verhalen te onderkennen, en
- b. het gesprek met de bijbeltekst, met elkaar, en met jezelf open te houden.

(Th. Witvliet, 2001 - 2002)

- 6 Toen Bonhoeffer eenmaal in het verzet tegen Hitler betrokken was, heeft hij gezegd: wij moeten radicaal omkeren en ophouden met de eenzijdige Christus-interpretatie van het Oude Testament, waarmee we ons de joodse geschiedenis toe-eigenen. Het Nieuwe Testament moeten we leren uitleggen vanuit het Oude Testament. Hij krijgt nu oog voor historisch karakter van Gods bemoeienis met de mensen. De vijand is concreet de mens, die uitgeroeid moet worden omdat hij zijn recht op bestaan verbeurd heeft. Het is niet waar, dat alle vijanden verslagen zijn aan de voet van het kruis. Wel mogen we door het kruis hopen op de uiteindelijke overwinning. (H.D. van Hoogstraten, 1995 - 1996)

- 7 Heel veel mensen zeggen: de joodse bijbel is het Oude Testament en de christelijke bijbel is het Nieuwe Testament. Dat is absoluut fout. De Tora is gezamenlijk Israëlitisch, ook van noordelijk Israël. De rest is inderdaad joods, en het Nieuwe Testament is een volledig joodse bijbel, allemaal door joden geschreven. (K.A. Deurloo, 2003 - 2004)
- 8 De nieuwtestamentische wetenschap heeft ten onrechte veel te weinig gedaan met de gegevens uit de vroegrabbinse literatuur. Ze heeft ook niet de continuïteit gezien tussen die twee denkwerelden die literair verwoord misschien twee eeuwen uit elkaar liggen – de misjna en vroegste midrasj-tradities dateren van ongeveer het jaar 200. Maar waarom zouden die laatste niet betrouwbaar overgeleverd zijn als we de sporen en de precieze parallellen kunnen aantreffen in het N.T. Hier heeft de nieuwtestamentische wetenschap heel veel laten liggen; een blinde vlek of, bewust of onbewust, anti-judaïsme: het joodse erfgoed toch niet serieus willen nemen waar het gaat om de bestudering van het N.T. (Marieke den Hartog, 1998 - 1999)

“In het gelaat van de ander zien
we een spoor van God”

Bert ter Schegget

Ook enkele citaten met betrekking tot de godsnaam kunnen in deze bijdrage niet ontbreken. In de loop van de jaren kwamen in verschillende inleidingen steeds weer treffende typeringe naar voren, waarvan hier een kleine proeve.

De godsnaam

- 9 Ik ben verbijsterd erover, dat mensen over ‘God’ spreken alsof dat woordje geen geschiedenis met zich meedraagt. Waar is dit woordje niet voor gebruikt. De meest mensonterende ideologieën menen ook vandaag de dag een god te moeten invoeren om hun praktijken te legitimeren. ‘God wil het’, einde discussie, geen kritiek. Nog meer verbijsterd ben ik, wanneer dat algemene woordje in verband wordt gebracht met degene, die in de bijbel wordt aangeduid met de NAAM: ‘Ik zal met u zijn, zoals Ik met u zal zijn’. De God, die in de teksten van Oude en Nieuwe Testament verschijnt, komt op geen manier ook maar in de buurt van wat wij gangbaar onder ‘god’ verstaan. In de lijn van theologen als Barth en Miskotte zeg ik, dat de bijbel een antiheidens en antireligieus getuigenis is. Miskotte zei al, dat wij voortdurend geneigd zijn onze eigen oerwoorden over de teksten heen te leggen en dat deze daardoor zelf geen kans krijgen zich uit te spreken. Veel bijbelbeschouwingen maken het vrijwel onmogelijk om te lezen wat er werkelijk staat. (A. van Nieuwpoort, 1997 - 1998)

- 10 Willem Barnard, onze grote dichter, heeft eens geroepen: “We moesten dat woordje ‘God’ maar eens een poosje niet gebruiken, want het wekt zoveel misverstanden. Het is toch alleen maar een epitheton ornans, een versierwoordje bij de Naam”. En Miskotte placht altijd te zeggen: “Dat moet u altijd goed onthouden, lieve mensen; je moet niet zeggen: ‘liefde is God’, maar ‘God is liefde’. Dan zeg je iets heel anders. Maar wat is ‘God’? Nee, je moet zeggen: ‘de Heer’”. De aanduiding van die Naam is ‘God’. En God is niet de Heer. (K.A. Deurloo, 2006 - 2007)
- 11 Maar nu zeggen Buber en Rosenzweig: ‘Ik ben’ staat er helemaal niet. Ik ben betekent in het Hebreeuws altijd: present zijn, met je zijn, aanwezig zijn. Dus staat er: ‘Ik ben aanwezig als die Ik aanwezig zijn zal’. Ik ben met je, maar op mijn eigen wijze. Ik ben met je, ook als je Mij niet meer begrijpt, als je Mij niet meer vatten kunt met je eigen denkbeelden van liefde en gerechtigheid. Ik ben met je en Ik laat je nooit in de steek. ‘Ich bin da, als Der Ich da sein werde’. (H.J. Heering, 1986 - 1987)
- 12 God presenteert zich als: ‘Ik ben de Heer uw God die u uit Egypte geleid heeft’ en vandaar ook dat de Israëlieten altijd zeggen: ‘Hoor Israël, de Heer is onze God’ en dat is dan de Heer van onze bevrijding en die Heer is uniek. Nu, die ‘unieke’ God, die Stem moet je horen en die moet je gehoorzamen. Je krijgt alleen het bewijs, dat Hij er werkelijk voor je is, als je ook in de praxis van geloven en gehoorzamen staat en als je die weg gaat. Dan leef je om met de Tenach te spreken: van kracht tot kracht en dat dag in dag uit. (G.H. ter Schegget, 1988 - 1989)

“De grondvorm van de bijbelinterpretatie is het gesprek, het commentaar, het dispuut”

Theo Witvliet

- 13 Als je vraagt, wat is de ‘Naam’, waar gaat het dan om? Ik ben God de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde? Nee, want dat is het niet allereerst. Wel, Ik ben Adonai, jouw God, die je uit het slavenhuis uit Egypte heb uitgeleid. En dan moet je het verhaal vertellen. Het hele verhaal van de uittocht uit Egypte. En pas als je dat vertelt dan ga je merken, ja ja, dat is Hem. Ja, die met die naam wordt aangeduid. Je grijpt het nooit, het moet over je komen, het moet je meenemen. We waren slaven en telkens weer zijn we verslaafd en zitten we vast aan de machten. En als je daaruit loskomt, dat is waar het om gaat, Je moet er dus zelf in meegaan, door mee uit te trekken, dan ben je er zelf bij betrokken. Je bent geëngageerd door de ene voet voor de andere te zetten en de weg van recht en bevrijding te gaan. Dan ga je leren kennen wie het is, deze Ene. (K.A. Deurloo, 2003 - 2004/2006 - 2007/2009 - 2010)

Een indrukwekkende serie aan inleidingen is in de afgelopen vijftig jaar voor het voetlicht gebracht. Uiteindelijk moeten ze natuurlijk ook een bedding vinden, maatschappelijk, ethisch, politiek, hoe dan ook. Want daar waar het visioen ontbreekt, verwildert het volk. Tot besluit daarom nog enkele citaten dienaangaande.

Maatschappij, Ethiek en Politiek

- 14** Ernst Bloch heeft eens gezegd: 'Als er in de menselijke maatschappij niet van die kiemcellen zijn van gemeentevorming, van waar het verhaal verteld wordt en waar mensen zich de oren laten openen!' Als er niet van die gemeenten zijn en ik voeg er aan toe, waar je je tegenover God stelt, maar dan die God die in Christus openbaar wordt, dan gaat de maatschappij kapot!, dan zijn er geen kernen van waakzaamheid meer en ik denk dat dat ook het visioen is van de nieuwe gemeente en van de kerk van de toekomst, kernen van mondigheid en waakzaamheid, waar dit verhaal wordt levend gehouden en waar je elkaar vasthoudt, dat je niet in die zo voor de hand liggende fouten vervalt, die overigens zo klein schijnen, maar zulke geweldige gevolgen hebben. En wanneer je er in vervalt, dat je er dan op gewezen wordt en wakker gemaakt en dan niet op een wettische wijze, want noch het jodendom, noch het evangelische christendom kan of mag wettisch zijn, maar het is veel meer je op aanstekelijke wijze laten bevruchten door het verhaal. (G.H. ter Schegget, 1985 - 1986)

“Zonder de gemeente komt het geweten in de lucht te hangen, wij moeten steeds bij elkaar in de leer”

Dick Boven

- 15** Leven vanuit de Tora betekent ook: in de verantwoordelijkheid het protest laten horen. Mis- schien in onze tijd wel meer dan ooit. In tractaat 'Shabbath' van de Babylonische Talmoed vinden we een overlevering die door alle grote leraren veelvuldig naar voren is gehaald: Wie het nalaat te protesteren tegen onrecht in zijn eigen huis, wordt verantwoordelijk gesteld voor zijn eigen huis. Hij wordt dus gepakt voor zijn huis. Wie het nalaat te protesteren tegen het onrecht in zijn stad, wordt verantwoordelijk voor het onrecht van die stad. Wie het nalaat te protesteren tegen het onrecht in de wereld, wordt verantwoordelijk gesteld voor alle onrecht. Het is verschrikkelijk moeilijk voor mij om na de Shoah te moeten stellen: er was te weinig protest in de jaren, dat het nog kon. Te groot was de onverschilligheid en het onrecht en er was te weinig inzicht in dat waar het om ging. Daarom moeten we juist nu, nu wij allen lijden, het hele Westen, de hele cultuur en al die jongeren, die het gevoel hebben, dat er niets meer te verwachten valt, ijveren tegen het zwijgen, de onverschilligheid, onmacht en wanhoop. Het minste, dat van ons te verwachten valt, is, dat we

niet en nooit zwijgende getuigen worden in een wereld, waarin de gruwelen niet ophouden. (Yehuda Aschkenasy, 1993 - 1994)

16 Dat de gemeente kleiner en kleiner wordt, dat is in heel veel opzichten verdrietig, maar het heeft ook andere kanten. Niemand komt meer naar de kerk, omdat het chique is, of omdat we anders betraapt worden door de sociale controle, het is zelfs eerder zo, dat we ons tegenover de buitenwacht moeten verdedigen, wanneer, we nog gaan. We worden meer en meer een Gideonsbende, maar die Gideonsbende zou weer kunnen worden wat ze is en heeft te zijn: De avant-garde van Gods revolutie, de avant-garde van Góds revolutie. Maar dan zal ze op moeten houden zich vooral zorgen te maken over haar eigen voortbestaan, dan zal ze op moeten houden al haar vrijwilligers op te branden in het proces van het op gang houden van alle overblijfselen van de volkskerk, waarvoor ze geen menskracht meer heeft. Een beetje betrokken kerklid, is toch wel minstens twee dagdelen per week aan het vergaderen in commissie zus of zo en heeft zoals u begrijpt geen tijd om een leerhuis bij te wonen, of zichzelf en anderen de vraag te stellen: waar zijn we toch in godsnaam mee bezig. (W. Veen, 2007-2008)

17 Wat bedoel ik hier en nu als ik zeg: ik geloof in de kerk of voorzichtiger gezegd: ik geloof dat er zoiets is als een kerk? Denk ik dan aan altaren, kaarsen, kazuifels, kansels, kerkrecht en kerkratten in Rome, Geneve of Utrecht? Allemaal dingen die ik hier niet zie. Heb ik het over restanten van een christelijke cultuur, die ver over de houdbaarheidsdatum heen zijn? Dingen die we liever niet zien? Niet dus. Ik kijk u aan, ik groet u en ik denk: wat de kerk is voor Gods aangezicht, daarover wordt hier en nu beslist in ons midden. Dat bedoel ik als ik zeg: ik geloof in de kerk: ik geloof in deze samenkomst, in deze oefening rond de profetische geschriften van Israël, ik heb er vertrouwen in en ik verwacht er van dat het goed is voor mijn en uw leven en dat het op termijn ook goed is voor het geheel van de samenleving. En wie weet is het ook goed voor het geheel van wat we zo in het algemeen 'kerk' noemen. Zo spreek ik over dit gebeuren in de taal van de hoop, met een beroep op Gods geest. Er zal nog heel wat meer te zeggen zijn over de kerk en over ons. Maar op dit moment begint het voor mij in verbondenheid met u die hier zit. (M. den Dulk, 2009 - 2010)

18 De kerk, dat is de gemeente, de commune, geroepen om zelf een bepaalde, een door haar Messias bepaalde, manier van samenleven te demonstreren (Gal. 3: 28: 'geen slaaf en geen vrije'). Volgens Barth zou dat wel eens de beslissende bijdrage van de christengemeente aan de burgerlijke gemeente kunnen zijn: dat zij haar eigen bestaan, haar inrichting en orde theoretisch en praktisch zo vormgeeft dat zij (...) de kern representeert van wat de buitenwereld wezen moet. De rechte staat moet in de rechte kerk zijn oerbeeld en voorbeeld vinden. Het bestaan van de kerk is dus exemplarisch. De kerk is de belichaming van Messias Jezus (het lichaam van de Messias), Jezus Messias is de belichaming van de Tora (het 'doel' van de Tora). De Tora is het begin(sel) en het einde van alle wijsheid. (D. Boer, 2010 - 2011)

V Stemmen uit het leerhuis

I. Cursus: 'Rosenzweig'

Ruim tien jaar vormde het werk van Franz Rosenzweig een vast onderdeel in het programma van de Olterterperkring. Soms in combinatie met andere joodse leermeesters: Martin Buber en Hermann Cohen, andere keren kwamen specifieke delen uit het werk naar voren. De beide kenners van het werk van Franz Rosenzweig, drs. Adri Sevenster en drs. Alex van Ligten, lieten de deelnemers op deskundige, energieke en inspirerende wijze kennismaken met 'Der Stern der Erlösung'. Mede door de voortreffelijke vertaling van Alex van Ligten, zo weerklonk de mening van deelnemers, kreeg het allesbehalve gemakkelijke boek meer handen en voeten.

De beide cursusleiders waren elk jaar weer verbaasd dat er een flinke groep geïnteresseerden op de cursus afkwam.

'... Een gehoor dat zo creatief luisterde dat je ook zelf met verwondering en nieuwsgierigheid naar jezelf luistert.'

Het hardop nadenken over het denken van Rosenzweig was voor beide cursusleiders steeds weer een uitdaging om ook hun eigen denken hierover in beweging te houden of weer nieuwe dingen erin te ontdekken.

'... Opvallend is – voor onszelf ook – dat er zich in de actualiteit, van de grote politieke gebeurtenissen (oorlogen en geruchten van oorlogen) tot het gebroddel in de speeltuin van de landelijke partijpolitiek, verbindingen aandienen met Rosenzweigs boek uit 1921. Bezinning op het eigen reilen en zeilen, een plaatsbepaling van waar wij in tweeduizend-zoveel staan, en de vragen naar wat de toekomst brengen moge – dat alles komt rijkelijk naar voren bij het lezen en bespreken.'

Dat de cursus over 'Der Stern der Erlösung' zijn sporen verdiend heeft, blijkt ook uit de reactie van deelnemers.

'... De cursus over Rosenzweig heeft mij veel gegeven. Het boek had ik al langer in huis, maar deze cursus hielp mij om er een beetje verder mee te komen. Het is geen eenvoudige materie, maar het was heel boeiend om onder de bezielende en afwisselende leiding van

het duo Sevenster & Van Ligten ermee bezig te zijn! Ook de inbreng van medecursisten was voor mij interessant en waardevol.'

'... Wat een weldaad om aanwezig te mogen zijn bij de bespreking van dit boek. Soms werd de 'uitleg' een getuigenis; de weg terug naar huis was me nooit te lang, ik had denkstof te over. Het Olterterperleerhuis was als een nieuwe gesprekspartner.'

Wat heeft Rosenzweig aan 'denkstof' te bieden?

Enkele uitspraken van de cursusleiders:

Omdat zijn spreken en leven je van allerlei uitzichtloze patstellingen in het denken verlost.

Bestaat God? Laten we de vraag niet entameren vóór we die verbonden hebben met de vragen bestaat de mens? Leef ik als mens? Bestaat de wereld? Alleen wat zich zo te kennen geeft kan gekend worden.

God, mens, wereld, moeten aan elkaar naar licht en verheldering toegroeien. Alle drie uit hun verborgenheid zich aan elkaar openbaren.

Ons eigen leven vraagt toegang tot ons hart. En de klop op de deur is die van God en de wereld.

Rosenzweigs leven is een verre echo uit een vervlogen tijd: de catastrofe van de Eerste Wereldoorlog, de zelfmoord van Europa. Moesten ze toen de waarheid opnieuw formuleren? Of, om met Rosenstock te spreken: moesten ze een leven ontdekken waarin ze betrouwbare mensen konden zijn; geloofwaardig en betrokken?

Het systeem, dat zo parallel overheerste in politiek, in filosofie en cultuur, had gefaald en wierp iedereen op zichzelf terug, Rosenzweig op zijn Jood-zijn.

De stem van de diaspora tot klinken brengen in het Europees concert (voorshands meer een kakofonie...). Ook dat: nog zeer actueel.

Ook in Israël, de staat, gaat het nog steeds om een diaspora; nu in gevangenschap, volgend jaar in Jeruzalem.

Rosenzweig vond dat moest worden voorkomen dat Joodse kinderen Tenach het eerst in het Duits te horen kregen. Het Duits, waaraan, zoals aan iedere taal, toch een bepaalde

sfeer van denken kleeft, neemt een geur van piëtisme met zich mee, en door de kieren tocht het door de wind die uit het Nieuwe Testament, uit het huis naast de synagoge doordringt. Daarom werpt Rosenzweigs denken, vooral ook door zijn vertaalwerk, je steeds opnieuw terug op een herbezinning van de Schriften.

Als dat allemaal niet genoeg is. Dat wij voor een nieuwe vijftig goede jaren mogen worden ingeschreven, om met de Joodse traditionele jaarwens te spreken.

Conclusie: Zo te horen, worden wij voortdurend geroepen de stem van Rosenzweig in onze actualiteit tot klinken te brengen. Dat het Fries Leerhuis ‘Olterterperkring’ die roepstem mag blijven verstaan.

2. Cursus: Joodse literatuur

De Olterterperkring bestaat vanaf 1963; de cursus “joodse literatuur” (cursus C) begon in 1995. Aanvankelijk had Alex van Heusden de leiding, vanaf 1998 Ruud Bartlema en vanaf 2009 Robbert Veen. In 2014 wordt de cursus voortgezet o.l.v. Erica Plomp-den Uijl.

Het aantal deelnemers is wisselend. Er waren zelfs seizoenen met meer dan 80 cursisten, verdeeld over drie groepen. De laatste vijf jaar liep het aantal aanmeldingen terug, waardoor er de laatste twee seizoenen twee groepen gevormd werden, variërend in aantal van 24 tot 32 deelnemers. Een aantal cursisten komt al vanaf het begin.

Volgens de aankondigingen in de program-maboekjes van de afgelopen jaren gaat het bij deze cursus o.m. over werk van joodse schrijvers (van verschillende generaties en uit verschillende leefwerelden), over literatuur met joodse onderwerpen, ervaringen en dilemma's, over de geschiedenis van het jodendom, komt zowel orthodox als modern jodendom aan de orde en klinken er stemmen uit de bijbelse en joods-mystieke traditie. Verder kan de holocaust een hoofdthema zijn, of het leven in het land Israël of het diasporabestaan. Soms stond gedurende een seizoen één thema centraal, soms één schrijver en ook een paar keer dezelfde nationaliteit van de auteurs.

Deze cursus “joodse literatuur” sluit aan bij de andere cursussen van de Olterterperkring, waarin de joodse wortels van het christendom en het gesprek tussen kerk en synagoge vanaf het begin bijzondere aandacht krijgen. Deze aandacht wordt concreet in het deelnemen aan het jaarlijkse “synagogepad” – waarbij altijd wel ontmoetingen plaatsvinden met “joods leven” – én in het lezen van literatuur over het jodendom en/of van joodse auteurs. Maar ook zonder deelname aan de andere cursussen of aan het synagogepad, doen er mensen met deze cursus C mee.

De ‘concurrentie’ met andere lees-en literatuurkringen is groot. De vraag komt dan op: waarom doen mensen juist aan deze cursus joodse literatuur mee?

De volgende vraag is daarom aan een aantal (oud)cursisten gesteld: Wat is/was voor u/jou de **meerwaarde** van een cursus **joodse** literatuur?

Er kwamen 17 reacties. Ik maak een onderverdeling in soorten van reacties.

1 Het meedoen aan een **leeskring**.

De meeste deelnemers melden dat ze door de cursus boeken onder ogen krijgen die ze zelf niet zouden kiezen en kennis maken met schrijvers die ze niet kenden. De inhoud van de gekozen boeken is steeds verrassend en het lezen ervan geeft inzicht en kennis in de geest van de tijd.

Bovendien vormt de naderende cursusdag steeds een stok achter de deur om een boek, dat je anders misschien terzijde zou leggen, uit te lezen.

“God is niet het lot, niet de voorzienigheid. God is de stem in het gebeuren, die een verbond tegen het lot maakt”

Bert ter Schegget

2 Het meedoen aan een **leeskring**.

Een veel voorkomende reactie betreft de waarde van het bespreken van het gelezen boek o.l.v. een deskundige, terwijl ook de discussie van de deelnemers onderling van belang wordt gevonden. Daardoor kun je je mening (resp. oordeel, gevoel) aan die van anderen toetsen en worden er weer nieuwe dimensies aan deze literatuur toegevoegd. Je hoort dingen die je zelf niet waren opgevallen, je blik wordt verbreed en daardoor kun je tot andere inzichten komen.

3 Het meedoen aan een leeskring **joodse** literatuur.

De reacties liepen hier meer uiteen. Voor de één was joodse literatuur nieuw, bij een ander bestond er al langer interesse voor de joodse belevingswereld in verleden en heden. Weer een ander heeft interesse voor geschiedenis, en daarbij dus ook voor de joodse geschiedenis

en cultuur. Een deelnemer heeft al vanaf zijn studententijd belangstelling voor het Jodendom als religie. Ook het bewust meegemaakt hebben van de tweede wereldoorlog speelt bij een cursiste een rol.

Verder schrijft iemand onder de indruk te zijn van de kracht, de levensmoed en het onverzettelijke van de schrijvers na de ervaring van 'de Shoa', en ziet als meerwaarde dit gegeven: niet opgeven. Toch voelt zij zich ook wel eens een 'voyeur': *"kunnen wij – gojim – wel enigszins begrijpen wat het is om – als bevolkingsgroep – zo onder vuur te liggen"*.

Een enigszins hieraan verwante reactie was de volgende:

"Juist tegen de achtergrond van een eeuwenlange geschiedenis van littekens m.b.t. vervolging, vreemdelingschap, ontheemding, desoriëntatie en tragiek van massaal verlies en rouw, bieden de verhalen en romans vaak een indringende, ontroerende en aangrijpende tocht naar overleving, naar identiteit, naar humaniteit, naar geborgenheid, liefde en vriendschap, naar thuiskomen".

Uit deze reacties komt toch wel naar voren dat deze cursus niet alleen liefhebbers van literatuur trekt, maar vooral ook mensen met een speciale interesse voor joods leven in heden en verleden, zowel religieus als maatschappelijk en ethisch.

Als samenvatting een citaat van een deelnemster:

"Tussen 'Uitverkoren' van Chaim Potok en 'De ontdekking van de liefde' van Judith Katzir liggen 18 seizoenen boekbesprekingen. Dat zijn meer dan 70 titels van meer dan 40 schrijvers. De inleiders wisselen elkaar af, mijn liefde voor lezen blijft constant. Nieuwe werelden ontdekken, joodse thema's uitwerken, ervaringen uitwisselen met gespreksgenoten, je mening bijstellen, je kunt het 'leren' noemen."

Met als slotopmerking de reactie van een andere deelnemster over de plek waar we samenkomen (het Karmelklooster te Drachten):

"Daarnaast vind ik het leuk om – gedurende vier maanden – één keer per maand in de mooie ambiance van het klooster te vertoeven.. en het gezelschap van 'gelijkgestemde zielen' werkt ook positief".

Dat we ons nog lang bezig mogen houden met deze rijke, onuitputtelijke 'joodse literatuur'!

3. Cursus A en B

In 1987 is in het programma van het Fries Leerhuis ‘Olterterperkring’ een onderscheid gemaakt tussen de cursussen A en B. De A-cursus richt zich meer op de algemeen theologische onderwerpen, terwijl in de B-cursus de focus op de exegetische ligt. Het gemeenschappelijk uitgangspunt voor beide cursussen is dat actuele, theologische, politieke en culturele vraagstukken in het licht van bijbels denken wordt geplaatst. Hierbij heeft de manier waarop in Amsterdam, o.a. Frans Breukelman, Bijbelse theologie doceerde, veel aantrekkingskracht uitgeoefend. De kracht van die benadering lag in de verbinding tussen een goede lezing van de Bijbel, een heldere dogmatiek en een enthousiaste betrokkenheid bij de actualiteit. In de Olterterperkring hebben joodse wortels in het lezen van bijbelse teksten steeds bijzondere aandacht gekregen.

Reacties uit het leerhuis

Aan een aantal deelnemers aan cursus A of B hebben we de vraag voorgelegd:

‘Welke leerervaringen met betrekking tot cursus A of B waren voor u belangrijk?’

Met ‘leerervaringen’ wordt dan bedoeld wat je als deelnemer aan de cursussen zoal hebt gehad. Wat deed ertoe? Wat kwam je in het leerhuis halen?

Hieronder vindt u reacties van deelnemers.

- I De Bijbel anders gaan lezen.
 - Profetie in Israël is geen koffiedik-kijkerij, maar Goddelijk commentaar op de politieke situatie.
 - De namen ‘Zoon van God’ en ‘De Knecht des Heren’ gelden in het Oude Testament het volk Israël.
 - In de Apocalyps hebben we te maken met een boekje ‘uit bezettingstijd’; hier en daar geschreven in code.
 - Gerechtigheid, ‘tsedeka’, is geen bijverschijnsel in de Bijbelse boodschap maar behoort tot de kern ervan.
 - Mijn vragen heb ik opnieuw mogen toetsen aan Bijbels denken.

- 2 Het Bijbels getuigenis wil gehoord worden als appèl om mee te werken aan de voltooiing van de schepping met al zijn maatschappelijke implicaties en als belofte dat hoop op die toekomst nooit opgegeven hoeft te worden. Het is bemoedigend dat in de Olterterperkring mensen zoeken naar het geluid van het oorspronkelijk getuigenis van Tenach en Evangelie. Dat geeft mij de fiducie dat vroeg of laat het woord weer gehoord, verstaan en gedaan zal worden.
- 3 Liefde voor de oude teksten van het Oude Boek werd aangewakkerd. De joodse stam van de kerk is onmisbaar. Dat besef maakt mij nieuwsgierig, maar ook nederig.

“De waarheid is plaats en tijd gebonden. Waarheid is een kwestie van zoeken en vinden, maar vooral van gevonden worden”

Bert ter Schegget

- 4 De Olterterperkring is altijd georiënteerd geweest op de joodse traditie. Deze is in theologie en kerk tot voor kort te weinig aan bod gekomen. Zeker als het gaat om het vaststellen van joodse achtergronden bij de uitleg van de inhoud van de nieuwtestamentische geschriften. De gedachte dat het Eerste Testament de eigenlijke Bijbel is, heeft vandaag de dag veel ahang verworven. Op de bijeenkomsten van de Olterterperkring is deze mening schering en inslag en dat gaat zo ver, dat een woord van kritiek niet achterwege mag blijven. In reactie op datgene waar het in theologie en kerk aan ontbroken heeft, kan men ook te ver naar de andere kant doorslaan. Het kan niet de bedoeling zijn om hierover op deze plaats een discussie te openen, maar het lijkt me zinvol, dat dit thema in een van de volgende cursussen eens aan de orde komt. De Olterterperkring neemt in Friesland en ver daarbuiten een belangrijke positie in. Nog houden mensen zich met graagte en warmte bezig met vragen die er toe doen. Hopelijk slaat dat vuur ook op een volgende generatie over. Een 50-jarig jubileum is wel een moment om te beseffen, dat het hier om een prestatie van weinigen voor velen gaat. Alleen al om die reden is de wens ‘nog vele jaren’ van harte gemeend!
- 5 De gemeenschappelijke belangstelling voor Bijbels denken maakt alles zo boeiend. Boven-dien ervaar ik in de Olterterperkring belangstelling en respect voor elkaars denken.
- 6 Hoe zet je wat je hoort, leest, ziet om in iets vruchtbaars, wat doe je ermee in de wereld om je heen? Het denken daarover vind ik terug in wat ik hoor op de cursusavonden van de Olterterperkring. De actualiteit daagt me uit. We zijn gesteld in deze wereld met een visioen op een betere wereld. Daarbij komt nog de openheid, die ik ervaar, naar het Jodendom. Deze verbondenheid met het volk van de profeten is voor mij een leidraad. Dat heeft met de oorlog te maken maar niet alleen. Ik voel me meer thuis op de weg die de mens moet gaan dan dat ik me zo verheug op het einddoel.

- 7 Ik ben blij met het verklaren van Bijbelgedeelten door verschillende bijbelwetenschappers. Ik heb ervan geleerd dat het heel belangrijk is te lezen wat er werkelijk staat. Ook heeft het me goed gedaan in aanraking te komen met het denken van een aantal filosofen. Het Leerhuis heeft voor mij tot nu toe een oriëntatie betekend bij mijn zoektocht door het leven, die ik wil samenvatten met de woorden: 'Schoonheid' en 'Troost'.
- 8 Juist in deze tijd, waarin er op theologisch, cultureel en politiek gebied veel verandert en waarin we geconfronteerd worden met een veelheid aan richtingen in godsdiensten en uiteenlopende (geloofs)opvattingen, is het een voorrecht aan de cursussen van de Olterterperkring te mogen/kunnen deelnemen en te mogen genieten van een diversiteit aan onderwerpen, die actueel zijn en die aansluiten bij de vragen waar we (wellicht) mee zitten. Het is steeds weer verrassend, dat er dan ter zake kundige inleiders gevonden worden, die ons 'bij de hand te nemen', maar door wie we soms ook in de war gebracht worden, omdat we op een ander spoor zaten. Stof tot nadenken dus en is ook dat niet geweldig!? Ik hoop er nog lang van te mogen en kunnen genieten.

In deze reacties horen wij roepen dat het Fries Leerhuis 'Oltterterperkring' een belangrijke bijdrage mag blijven leveren aan een evenwichtige verbinding tussen een goede lezing van Tenach en Evangelie, een kritische kijk op dogmatische uitspraken en de focus op de maatschappelijke en politieke actualiteit.

VI

VI Terugblik

Na 50 jaar Olterterperkring, neemt Jan Roest afscheid als coördinator van een leerhuis dat zijn wortels diep heeft verankerd in Friesland en wijde omgeving. Zijn stem zal als een ostinato in de canon van het 'lernen' blijven resoneren. Jan Roest, geboren en getogen in Amsterdam, in een buurt waar hij Joodse kinderen ontmoette op een kleuterschool met een Joodse kleuterleidster, ontwikkelde zich tot een pedagoog die respect had voor zijn leermeesters c.q. hoogleraren die in de Tweede Wereldoorlog Joodse kinderen in veiligheid hebben weten te brengen. Zijn pedagogiek van de vrede heeft hem bij de politieke les gehouden. Het Fries Leerhuis moest er komen, want de 'Stem' moet worden gehoord. En voor Jan was Kleijs Kroon een briljante vertolker van de Stem. Met hem richtte hij de Olterterperkring op. Nu, na 50 jaar, nog steeds een leerhuis om dankbaar voor te zijn.

De Olterterperkring is voor Jan steeds een ontmoetingsplaats geweest waar hij geestverwanten vond en waar vriendschappen uit voort zijn gekomen. Onze oprechte dank voor zijn jarenlange noeste arbeid zijn stem in dit leerhuis te laten weerklinken.

Dat wij in dit huis naast de synagoge elkaar mogen blijven ontmoeten om te 'wonen in het verhaal van God'.

Jubileumbijeenkomst

3 november 2013

10.30 – 17.30 uur

in “de Buorskip” te Beetsterzwaag

Programma: “De Olterterperkring heeft Abraham gezien”

10.30 u. Inloop en koffie

11.00 u. Welkom en inleiding door Jan Roest

11.30 u. Rabbijn Abraham Soetendorp, Den Haag.

“De grote betekenis van het ‘lernen’ voor de joodse traditie”.

Laten wij aan één lerntafel aanschuiven. Zoals eens bij de berg Sinai het antwoord luidde van onze voorouders op de uitdaging tot permanent leren: laten we al doende leren en lerend doen. Door de Sjoah is de keten van leren verbroken. Een nieuwe periode is aangebroken.

12.15 u. Korte pauze

12.30 u. Gesprek n.a.v. de lezing van rabbijn Soetendorp

13.00 u. Lunch

13.30 u. Intermezzo (muziek/vrije tijd)

14.30 u. Optreden van ‘Jechida’ met Carla da Silva en Jacob ben Chajim:

“Tot waar de hemel reikt”

Muziek en mystiek in het leven van de Baal Shem Tov. Israel ben Eliezer, beter bekend als de Baal Shem Tov, groeide op tot een van de meest invloedrijke leraren binnen de joodse traditie. Zijn ideeën waren revolutionair en hebben een grote invloed gehad op zowel het gebied van religie als cultuur, muziek en het joodse denken. Deze invloed zien we bijvoorbeeld terug in de klezmer muziek, in de verhalen die bekend zijn geworden door o.a. Martin Buber en H.N. Werkman, maar bovenal in de spirituele leer die tegenwoordig overal in de wereld veel belangstelling trekt.

Carla da Silva zingt en vertelt legendes, Jacob ben Chajim laat aan de hand van bijzondere beelden zien wie Baal Shem Tov werkelijk was en welke betekenis zijn beweging heeft gehad op het jodendom. Deze voorstelling laat zien dat de essentie van deze revolutionaire beweging in elke tijd zijn uitingsvorm heeft en ook nu nog springlevend is. Waarom was hij zo revolutionair? Wat was zijn kracht en wat is de kern van zijn leer?

16.00 u. Afronding

16.15 u. Afscheid medewerkers

16.45 u. Feestborrel

De Olterterperkring is:

een leerhuis, waarin actuele theologische, politieke en culturele vraagstukken in het licht van Bijbels denken worden geplaatst. Een ontmoetingsplaats voor geïnteresseerden in deze vraagstukken; begonnen in 1963 te Olterterp en uitgegroeid tot een leerhuis van enkele honderden deelnemers, die samenkomen in 'de Buorskip' te Beetsterzwaag, het Karmelklooster te Drachten en in het kerkgebouw van de Remonstrantse en Doopsgezinde gemeente te Dokkum.